

Când la mine, când la ea,
Nu știu care i-a plăcea.

CORINA ISABELLA CSISZÁR

De la Ileana Drăguș, 76 ani,
Oncești, 2014

Tradiții de primăvară în comuna Lăpuș

193.

Hai, nănaș și ie
Găina din mâna mé,
C-amu mi să pare gré.

Lăsarea de sec

De la Ileana Drăguș, 76 ani,
Oncești, 2014

Să făcea joc, să adunau fete și feciori la case și jucau. Să petrecea cu plăcinte și cârnați, fata ducea mâncarea și feciorii horinca. Noaptea de la 10-11 mergeau și bătrânii și petreceau până dimineața. A doua zi să spălau vasele cu leșie și să începea postul Paștilor. Să mânca numa mâncare de post: fasole, cartofi pregătiți sub diverse forme, tocană, plăcinte de post, cu varză, cu cartofi. Posteau tot postul inclusiv copiii. Înainte de Sfintele Paști cu o săptămână, la intrarea în Ierusalim a Domnului atunci să sfințau mătucăle.¹

194.

Nănașu îi angajat
Și mi dor de sărutat
Și de-aceea am plecat
La găină de strigat.

Miezu Păresî

De la Ileana Drăguș, 76 ani,
Oncești, 2014

În mijlocu postului să făcă slujbă la beserică. Atunci nu să lucră lucru de mână, nu să lucră nimic cu acul. Dacă totuși lucrau, puneau într-o cârpă făină și o legau în stini; sau se dă la un coptil care nu poate încă mulțumi, sau se pune făină și un ou crud într-un blid și să dă la un coptil care nu știe să mulțumească. Erau multe de făcut și ca să nu întârzie cu lucrările, procedau așa cu fărina, ca să nu fie pedepsiți.²

195.

Nănașule, fă-mi un bine,
Bagă-mă slugă la tine,
Că nimica nu ți-oi cere
Numa-o noapte de plăcere,
Și nimica nu ți-oi fa
Numa plătește găina.

Capu primăverii

Să pun plantele în pământ, ardei, roșii, să pun în răsaduri ca să încolțească. Că zăce că atunci ies mai puternice, mai bune.³

Bunavestire

De la Ileana Drăguș, 76 ani,
Oncești, 2014

Este dezlegare la pește. Să tămâiază prin casă, prin grădină, prin grajd, ca să-i ferească de rele. La prag să pune un lanț ca să treacă oile peste el. Se crede ca așa vor rămâne unite tot anul, nu se pierde și nu moare niciuna. Se afumă animalele când se scot prima

¹ Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.

² Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.

³ Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.

dată în câmp la pășune. Se stropesc și cu agheasmă. De Bunavestire să face și foc pentru șerpi. Se afumă tot ce este pe lângă odor. Api în post mărg oamenii la beserică să să mărturisească.⁴

Floriile și Paștele

Să duc mătisoare la beserică și să sfințesc și își ia fiecare. În tot postu să fac pomeni duminică. În Joia Mare să merge cu lumânări la morminte, merg și adulți și copii, să dau de pomană ouă roșii și dulciuri. Astea să dau păstă morminte.⁵ Mai dau și la prieteni și vecini.

Pe vremuri se țineau Moșii de Florii. La biserica de la noi din

Pregătiri pascale; foto: Felician Săteanu

sat avem masa moșilor, o masă din stejar. Și veneau niște familii și făceau mâncare de post, fierbeau pere uscate cu zamă (poame uscate în cuptor). Și acelea se dădeau la Moșii de Florii. Vine părintele și citește la morminte și tămâiază la fiecare mormânt. De Florii să pune duminica busuioc sub pernă să-și viseze ursitul.

Când făceau femeile primăvara straturi de ceapă și usturoi, să puneau coji de ouă roșii între straturi. Sau ou crud spărgeau și puneau în pământ. Făceau păpuși din cocene cu ațe albe și roșii și puneau între straturi. Sau puneau coasă, să nu-ți deoate nime straturile, să le ferea de otu rău.

De miercurea după-masă își fac pască și duc la beserică. Și joi dimineața méré părintele și sfințește vinu și pasca. Fiecare își duce pasca lui sau se înțeleg 2 – 3 familii și fac o pască mare și duc. Când vine lumea de la beserică, fiecare își ia pască prima dată în gură. Și luau cu vin sfințit.

196.

Nănașule, ce gândești,
Găina să mi-o plătești
Aripa cu euroi
Și clonțu cu dolărei.

De la Ileana Drăguș, 76 ani,
Oncești, 2014

197.

Mulțumim nănașe mare,
Că nu ne-ai ocărât tare,
Că găina nu am fript,
Numa un miez am cârcălit.

De la Ileana Drăguș, 76 ani,
Oncești, 2014

198.

Și de v-am greșit ceva
Face-ți bine și-ți ierta
C-am chiuit de iubit,
Nănașule, am glumit.
C-așe-n lume să glumește,
Om cu om când să-ntâlnește.

De la Ileana Drăguș, 76 ani,
Oncești, 2014

⁴ Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.

⁵ Performer Dochia Buda, 55 ani, com Lăpuș, 2015.

Strigături din Finteușu Mic

199.

Măritați-vă, bătrâne,
Și dați drumu' la copile
C-ați purtat un car de flori
Și tri rânduri de feciori.

De la Mura Muntean, 93 ani,
Finteușu Mic, 2014;

200.

Însura-m-aș, nu mai poci,
Tăte fetele-s cu concii,
Și-aș lua pă nu știu care
Că niciuna coadă n-are.

De la Mura Muntean, 93 ani,
Finteușu Mic, 2014;

201.

Jocul

Fecioru care să ține
Ia fata care rămâne,
Iar fata care alege
Până la urmă culege.

De la Mura Muntean, 93 ani,
Finteușu Mic, 2014;

202.

Tu, mireasă, miresucă,
Amu' de când te-ai măritat,
Să ascuți de soacră-ta.
Că ie bine te-a-nvăța,
Te-a mâna și te-aduna.

În Joia sau în Vinerea Mare să vopsesc ouăle și să zăce că nu să strică așa repede dacă-s vopsite atunci. Să vopsesc cu coji de ceapă și să fierb și frunze de urzică, să combină cu ceapă, cu diferite plante și ies ouăle mai închise sau mai deschise la culoare. Sunt femei în comună care încondeiază ouăle de ceară. Sunt persoane în sat care fac condeie. Și luăm ceară și topim, aia trebe să fie tot timpul caldă, să puna pă marginea de la sobă. Înainte de a se vopsi se pictează cu ceară și când se șterge ceara, rămâne culoarea.

În Sâmbăta Mare noaptea înainte de ora 12, lumea încearcă să fie cât mai multă acolo, să trage clopotul și merg toți să-și ia lumină. Și fiecare trebuia să aibă ceva nou; își coseau fetele cămăși, poale, batic sau încălțai. De la beserică vin fieșcare acasă și mănâncă de trei ori pască și un ou vopsit. După-amiază să face vecernia și dezlegarea jocului. Mai demult făceau pe la case, mai târziu s-o făcut în cămin. Să strângeau câte 10–15 părechi. Mergeau feciorii după fete acasă și de multe ori mergeau și părinții la joc să caște gura. Să uitau cum joacă și intrau și ei în joc dacă nu erau prea bătrâni.

În ptiez la noi să umblă dimineața după Înviere. Îs bucuroși copiii să primească ouă încondeiate când mărg în ptiez în ziua de Paști. Umblă și fete și băieți în ptiez da îi bine să-ți intre prima oară băiat în casă. Amu li să dau și dulciuri nu numa ouă roșii. Intrau în casă și spuneau: *Hristos a înviat!* și li se răspunde: *Adevărat că a înviat!* Și când plecau spuneau: *Sărbători frumoase!* Api aruncau ouă și coji pă uliță. Api după masă mai dădeu pruncii *În ciocănite*, ciocăneau cu ouăle, făceau concurs. Și mai veneau unii cu ouă de lemn și îi păcălea pă alții. Fetele dacă aveau prieten le dădeau câte un ou mai frumos pictat. Sunt care mai scriu numele drăguțului cu ceară pă ou.⁶

Iarna mergeau băieții în șezători la fete și care aveau fluier le zăcea în fluier și api tăti fetile jucau și învățau. Se mai uitau la picioare și méréu după muzică.

A doua zi de Paști la amiază să dezlega dansu. Și se făcea și a doua și a treia și de Paști și de Izvorul Tămăduirii. După ce vin de la biserică sau de la mănăstiri se face agheasmă și să sfințască animalele. Să adună preoți și fac slujba de sfințire a apei care-i bună pântru tămăduire. Intrau în joc pă la 14–15 ani, nu mai devreme. Când intra prima dată în joc fata mergea singură, n-o ducea nime. Când să începe jocu, puna muzăcantu arcu pă ceteră și zăce de-a lungu, era melodia ceie, *Pă lungu îi zicea*, era o învățită. Fetele stăteau de o parte la gard și feciorii *sub ștenă*. Și eu mi-am temat o fată la joc, cu care m-am cunoscut dinainte și m-am înțăles cu ea. Nu mai aștepta fata s-o chemi la joc dacă ați fost înțăleși. Venea direct și-ți puna mâna pă umăr și începea jocu. Nu mergeau feciorii după fete acasă să le cheme la joc. Fetele méréu mai repede la ștenă. Mamele mergeau și ele după un ceas, două, să vadă. Api feciorii mai

⁶ Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.

lăsau fetele să joace în mijlocu căminului și feciorii jucau pă margine. Le luam și le înconjuram pă fete. Și api încet să trăgeau ele într-o parte. Api vineau mamele să vadă cine, care, pă a cui o joacă. Și nu juca fecioru numa cu o fată, juca cu mai multe. Numa discuta cu ea juca tăta ziua numa cu aceie, dacă era de să-nsurat. Altfel nu, dacă n-avea pretină, juca cu mai multe. Api ne mai certam, ne mai hârâiem între noi. Mai ajungeau și la bătaie când să uitau doi feciori la o fată. ⁷ Api o mai fo fete care o răzâmat peretele și nu le-o jucat nime. N-avea prietin sau erau mai multe fete la un fecior. ⁸ Își mai făceau și în ciudă, să mai hârâiau. Mai erau și care răzâmau peretele și nu le lua nime la joc. De jucat știeu fetele că învățau iarna în șezătoare. Fetele mergeau mai repede la joc și mai târziu apăreau și mamele fetelor în control.⁹

Rusaliile

Să puné tei la case ca să alunge spiritele rele, pun în casă la pereți, la ferești, la grajduri. În zua de Rusalii să sfîntăște apa care se folosește la sfîntirea pământului. După slujbă ies din parohii cu prapori până în centru și vin și sfîntesc apa cu care să stropesc pomii, grădinile, livezile, pentru alungarea dăunătorilor, pentru sfîntirea gliei. Se mai sfîntește și în casă, în grajduri și să păstrează agheasma.¹⁰

Sfântul Gheorghe

Să udă tinerii, să stropesc între ei cu găleți, să udă, stau ascunși și când trece careva, aruncă apă pă el. Să zice că aduce bine, belșug, apa îi semn de belșug. Și când însâmbrează oile zăce că-i bine să plouă. Dacă pică Sângeorzul în zi de dulce zice că-s lăptoase oile. Când pică în zi de post, nu dau atâta lapte.¹¹

Sânzienele

Mărg fetele după sânziene și noaptea își pun sub pernă și să zice că-și visează ursitu. Sau își fac coronițe și le aruncă pă casă, să vadă care cade, care nu. Dacă îi cade, să mărită în anul ăla. În ajun de Sânziene să culeg și să pun cu busuioc să-i aducă noroc.¹²

Da' și tu îi învăța-o pă iè
La țigări și la cafè.

De la Mura Muntean, 93 ani,
Finteușu Mic, 2014

203.

Dați cu grâu, nu dați cu
pleavă,
Că ni-i mirele de treabă.

De la Mura Muntean, 93 ani,
Finteușu Mic, 2014

204.

Frunză verde iasomie
Noi merem la cununie
Cununia îi de piatră
Nu se uită niciodată
Cununia îi de flori
Nu se uita până mori.

De la Mura Muntean, 93 ani,
Finteușu Mic, 2014

205.

Frunză verde de trifoi,
Haidaț tăți după noi
Care vreți, care puteți,
Care nu mai rămâneți.

De la Mura Muntean, 93 ani,
Finteușu Mic, 2014

⁷ Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.

⁸ Performer Gheorghe Tulici, 63 ani, cioban, Lăpuș, 2015.

⁹ Performer Gheorghe Tulici, 63 ani, cioban, Lăpuș, 2015.

¹⁰ Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.

¹¹ Performer Gheorghe Tulici, 63 ani, cioban, Lăpuș, 2015.

¹² Performer Dochia Buda, 55 ani, Lăpuș, 2015.